

Jacob von der Lippe Parelius og Det Kongelige
Norske Videnskabers Selskab

Av

TH. PETERSEN

(Tale på Høytidsdagen 26de februar)

Da biskop Gunnerus etter få dagers sykdom avgikk ved døden i Kristiansund på en visitasreise høsten 1773, mistet vårt Selskap det ferment som i løpet av få år, fra 1760 av, hadde skapt og båret frem en rik vitenskapelig virksomhet i vår gamle bispestad. De to andre medstiftere av Selskapet, Schøning og Suhm, var flyttet fra byen allerede i 1765, Schøning for å overta sitt professorat i Sorø, for Suhm kunne det være flere årsaker som gjorde at han foretrakk å følge sin venn og fagfelle Schøning til sitt fedreland Danmark for å slå seg ned i Kjøbenhavn, som med sitt universitet og sine biblio-

Jacob von der Lippe Parelius

teker kunne gi bedre næring for hans umettelige hunger etter historisk kunnskap og hans sterke trang til vitenskapelig produktivitet. Visstnok finner vi Schøning også senere i det nordenfjelske, henimot midten av 1770-årene, da han bl. a. var til stede ved Gunnerus's dødsleie og senere holdt minnetalen over ham i Selskapet. Men det var som kongelig stipendiat til antikvariske reiseundersøkelser han dengang oppholdt seg heroppe.

Ved Gunnerus's død var det i virkeligheten ingen som kunne ta arven opp etter ham. Landet var uten et midtpunkt som kunne holde et vitenskapelig selskap oppe, og Selskapets medlemmer

var spredt rundt omkring. De innenbys medlemmer kunne nok i større eller mindre grad fylle sin plass innenfor Selskapet, men ingen av dem hadde den samlende evne som Gunnerus. Av vital betydning for Selskapets fremtidige virke ville det ha vært, om det allerede da hadde kunnet bygges opp et institutt omkring det museum, som Gunnerus hadde grunnlagt for naturvitenskapens vedkommende, og som Schøning under sine reiser samlet til på det antikvariske område. Men forholdene var altfor små til det, og vi kan nok føye til: tiden var ennå ikke moden. Gunnerus inspirert av Linné hadde vært en pioner, langt forut for sin tid, og der måtte ennå gå 100 år før museumstanken slo igjen her oppe.

Vi må derfor se med anerkjennelse på de menn, vesentlig en krets av geistlige, som etter beste evne og med små midler etter Gunnerus's død søkte å holde Selskapets virksomhet oppe, og at de fortrinnsvis kom til å støtte seg til utviklingen av biblioteket, sier seg selv og trenger ingen nærmere kommentar. Biblioteket og utviklingen av det ble i det hele tatt gjennom de følgende år Selskapets bankende hjerte.

Blant disse epigoner møter vi flere navn som er kjent i vår by's historie innen åndslivet på den tid. Enkelte av dem har som Jacob von der Lippe Parelus direkte samarbeidet med Gunnerus og stått under hans personlige insiterende innflytelse, andre igjen er først kommen til etter hans bortgang, således den bekjente topograf stiftsprost Hans Jacob Wille, som var sekretær ved Selskapet mellom årene 1793-1804, og hvis sirlige, markante hånd vi møter i Selskapets arkiv og bibliotek.

En sammenlignende vurdering av de menn som vi har kalt epigonene, er ikke vår sak i aften. Derimot har jeg fått den ære på Selskapets årsfest i dag å minnes en enkelt av disse menn, den som kanskje mer enn noen annen i det daglige har stått Gunnerus nær i hans virke for Selskapet, og siden 1766 som amanuensis vært hans stadige medhjelper, senere, mellom årene 1786-1793, sekretær ved Selskapet. Det er Jacob von der Lippe Parelus, død 1827 som sokneprest i Meldalen. De fleste som har noen kjennskap til denne tid, vil vel med navnet Jacob von der Lippe Parelus fortrinnsvis forbinde hans betydelige innsats for Trondheims skole- og fattigvesen. Vi vil i aften først og fremst vende oss mot hans forhold til Videnskapselskapet. —

Jacob von der Lippe Parelus hørte til den bekjente trønderiske Parelus-slekt. Han var født i 1744 på Hopsjøen på Hitra, hvor hans far Rasmus Rosing Parelus var proprietær og handelsmann, den første av slekten som slo seg ned på dette gamle han-

delssted. I 1762 ble han student fra Trondhjems lærde skole og allerede i 1764 tok han teologisk embetseksamen.

Den unge Parelus må tidlig ha tiltrukket seg Gunnerus's oppmerksomhet, mulig allerede fra skolen, men iallfall ved å sende ham naturalier, særlig planter fra Hitra, og ved sin evne som tegner. Gunnerus ansatte ham derfor i 1766 som sin amanuensis eller sekretær, hvor han etterfulgte botanikeren Henrik Tønning. I denne stilling sto han i 7 år, helt til Gunnerus's død, og han fortsatte også en kort tid under ettermannen biskop Bang. Som amanuensis hos Gunnerus var hans første oppgave å gå biskopen til hånd med administrasjonen av det vidtløftige bispedømme, og gjennom bispeembetets kopibøker i disse år sees Parelus's klare og soignerte hånd. Men når Gunnerus knyttet Parelus til seg, så var det ikke minst med henblikk på hans naturvitenskapelige interesser og kvalifikasjoner. Den unge Parelus ble «inspektør» eller hva vi nå ville kalle konservator for de samlinger som Gunnerus og prester fra hele bispedømmet brakte sammen. Han var i det hele tatt Museets første konservator. Samtidig ble han personlig tegner hos Gunnerus, og selv forteller han at han med egen hånd utførte «den største Del af de Tegninger som in naturalibus samt in flora Norvegica sive Selskabets Skrifter». Som tegner hos Gunnerus synes han etterhånden å ha avløst kunstmaleren Johan Fredrik Schweiger, som i mange år arbeidet her i byen som dekoratør og portrettmaler. Det er således ham som har malt vårt portrett av Gunnerus. Gunnerus brukte Schweiger som tegner i sine publikasjoner, men det nøyaktige, vitenskapelige pirkarbeide har åpenbart ikke ligget for hans flyktige naturell, og han trakk seg derfor tilbake [1].

Gunnerus var nettop da beskjeftiget med utgivelsen av sitt hovedverk «Flora Norvegica», den første norske flora før Blytts, og Parelus, som også hadde skaffet ham atskillig materiale, ble da satt inn som tegner. Hvilke plansjer som skyldes Parelus og hvilke Schweiger, er ikke godt å si, da de ikke er signert, men det tør dog antas at iallfall de fleste av plansjene i 2. bind, som var forberedt av Gunnerus, men først utkom etter hans død, skyldes Parelus. På samme tid arbeidet den tysk-danske botaniker professor Georg Christian Oeder med publikasjonen av Flora Danica. Også i dette verk finnes det tegninger av Parelus, og av brev fra Oeder til Gunnerus fremgår det at Oeder ønsket å knytte Parelus fastere som tegner også til Flora Danica.

Heller ikke Zoologien var Parelus fremmed for, og hans innsamlinger for Gunnerus, således av koraller og insekter, kan følges tilbake til 1765. I 4. bind av vårt Selskaps Skrifter utgitt

1768 finnes 2 zoologiske avhandlinger av ham, nemlig «Om Graa-Falken og Slagørnen eller Skiorvingen» og en «Beskrivelse over nogle Korstroid».

På Gunnerus's visitasreiser fulgte Parelius gjerne med. Således på reisen til Nord-Norge 1770. Til denne reise hadde Gunnerus innbudt naturforskeren professor Johan Christian Fabricius i Kiel, og en lignende innbydelse under forutsetning av at Fabricius var forhindret, fikk botanikeren Johan Zoega, assistent hos professor Oeder. I et ganske underholdende brev til Fabricius [2] forteller Gunnerus at reisen vil bli gjort på hans egen jakt — det var en såkalt vengebåt med 16 roere til 8 par årer. Hertil kom en los og 2 matroser. De tok inn på prestegårdene, hvor de ble fritt bevertet og i det hele ikke hadde andre utgifter enn drikkepengene, skriver han. Hist og her kunne de legge til land for å få noen forfriskning og bevegelse, og ved sådanne anledninger ble det tid til å observere og samle en stor mengde naturalier. Han selv har 2 amanuenser med seg, og den ene av dem, Parelius, er hans tegner. Men han ber dog Fabricius ta sin egen tegner med, da Parelius ikke kan overkomme å tegne halvdelen av det som samles på en slik reise og som straks behøver å avtegnes. Han lover i det hele Fabricius en interessant og behagelig tur. Men det kan være spørsmål om presten syntes det samme ved et slikt innrykk, og mangen gang har vel en stakkars prestemann trukket et lettelsens sukk, når bispens båt forsvant bak nærreste odde.

Gunnerus har åpenbart satt stor pris på Parelius, og da Parelius i 1773 søker Inderøy prestekall, blir han av biskopen innstillet som nr. 1, samtidig som han får det skussmål at «Meget faa Mænd og Personer her i Stiftet kan settes i Henseende til hans gode Egenskaber og Dygtighed ved siden af ham». [3].

Men satte Gunnerus Parelius høyt, så gjorde Parelius det ikke mindre når det gjaldt seg selv. Han var i det hele en meget selvbevisst mann. Dette kommer også ganske sterkt til syne i 2 selvbiografiske aktstykker, det ene nedskrevet i 1801 i Meldalens kallsbok [4], det annet finnes i et brev fra Parelius til professor Rasmus Nyerup av 16. juni 1807 og er senere delvis gjengitt av Nyerup i fortalen til hans store katalog over Selskapets bibliotek som utkom i 1808 [5]. I begge understreker Parelius meget sterkt den andel han har i den fastere organisasjon som Gunnerus fant det nødvendig å gi Selskapet og som førte til den kgl. konfirmasjon av 17. juli 1767 under det nåværende navn. Det kan være av interesse i denne forbindelse å sitere noe av hva Parelius selv skriver i sitt brev til Nyerup: Han forteller

først om hvordan han hadde satt frem for Gunnerus flere forslag til å samle midler til å opprette et offentlig bibliotek knyttet til Selskapet, bl. a. også ved å henvende seg til Thomas Angell. Men det hadde Gunnerus av velkjente grunner liten lyst på, da Suhm var hans beste venn, og denne kunne ta en henvendelse til Thomas Angell ille opp. Så forteller Parelius: «Derpaa gjorde jeg ham det Forslag: at forandre det af ham, Suhm, og Flere indgaaede private Selskab, til et offentlig Videnskabs-Selskab, med Bibliothek og Naturalkabinett, optage alle Honoratiores og udmærkede formuende Mænd til Medlemmer, og fastsætte en Recognition af 10 Rdlr., eller Bøger ikke under samme Værdie, til Bibliothek. Dette fandt hans fuldkomne Bifald, og lagde han til: at dette lignede det tyske Jenaiske Selskab, hvoraf han var et Medlem; og strax samme Eftermiddag beordrede han mig at gjøre Udkast til Lovene. Alt kom hastigt istand. Ansøgning ble gjort om kongl. Confirmation, og om Arveprindsens Præsidium; selv paatog han sig Vicepræsidium. Borgermester Bredal blev ansatt som Secretair, og jeg som Inspecteur ved Naturalkabinetet og Tegner tillige».

Man får av denne fremstilling nærmest det inntrykk at det er Parelius som her har vært den drivende kraft. På den annen side er det imidlertid påvist at disse aktstykker, og det gjelder da særlig brevet til Nyerup, må være ikke lite subjektivt preget, nedskrevet som det er mange år etter Gunnerus's død. Det kan være menneskelig at for en selvbevisst mann, der som Parelius ikke satte sitt lys under en skjepp, kan bevisstheten om egen fortjeneste med årene ha hatt en voksende tendens. Således foreligger der i Selskapets arkiv et utkast av mars 1767 til lover for Selskapet. Skriften minner nok endel om Parelius's, men bibliotekar Landmark har ved en skriftanalyse påvist [6] at hånden ikke kan skyldes Parelius, men lærer ved Katedralskolen Petter Daniel Baade, bibliotekar 1766-68, den første som vi overhodet hører tale om, og senere sokneprest til Borgund ved Ålesund. Baade var botanisk amatør, vi finner således i Selskapets Skrifter en avhandling av ham om trondhjemske haveplanter. Han ble student fra Trondhjems lærde skole 1755, og da han i 1764 kom tilbake til sin fødeby etter lengere tids fravær, gikk han Gunnerus til hånde med hans vitenskapelige arbeide, altså før Parelius kom til i 1766. Men allerede i 1767 forlot han byen. Landmark har også påvist at Baades medvirkning ikke har vært innskrenket bare til lovkonsepten alene. Han har i det hele tatt vært biskopens medarbeider ved avfattelsen av de grunnleggende dokumenter vedrørende Selskapets organisasjon. Dette behøver

jo ikke i vesentlig grad å forringe Parelius's betydning, og så meget tør man nok iallfall si at Parelius ved sin interesse for Selskapet, sitt initiativ og sin administrative lederevne sikkert har øvet innflytelse på Gunnerus.

Det var imidlertid også andre som preget perioden umiddelbart etter Gunnerus. Således skal her ved siden av Parelius nevnes Lorents Wittrup, Selskapets sekretær 1772-1784. Om disse to, Wittrup og Parelius, skriver bibliotekar Landmark [7]: «De gir fortsatt uttrykk for den utadvendte administrative side av Gunnerus's arbeide. Begge var de fremtredende typer på datidens aktive geistlige av den eldre, kirkelig ortodokse opplysningsretning, myndige menn, vare om sin autoritet og sin befordringskarriere. De var begge i sine yngre år prester ved Vår Frue kirke — fikk deretter stort kall på landet og ble bygdeherskende proster, Wittrup i Stjørdalen og Parelius i Meldalen».

1786 ble Parelius Selskapets sekretær, en stilling som han innehadde helt til han i 1793 flyttet fra byen. Som sekretær hadde han tilsynet med biblioteket og samlingene, og hans administrative dyktighet kom i det hele Selskapet til gode. Det var derfor Parelius som våren 1787 ledet overføringen av bibliotek og samlinger til Selskapets nye lokaler i Katedralskolen, og her hadde de sin plass helt til Selskapet kom under eget tak i 1866. Det kan muligens ha sin interesse i denne forbindelse å nevne at Selskapets samlinger fra først av ble oppbevart hos Gunnerus, som eiet gård der hvor Britannia hotell nå står, mot Apotekerveiten, den senere Schult-gård. Etter hans død overførtes de til sekretæren pastor Wittrups hus, hvor de ble stående helt til overflyttingen. Samtidig overførtes også den store tilvekst biblioteket hadde mottatt i 1781, da Gerhard Schønings etterlatte bibliotek kom til Trondheim nedpakket i 28 kasser. Disse bøker ble foreløpig oppstillet i fung. preses stiftsprost Chr. Fr. Hagerups hus på Lilletorvet.

Etter Gunnerus's død gikk Parelius over i geistlig virksomhet. Inderøy prestekall fikk han ikke, men han ble i 1774 utnevnt til residerende kapellan ved Vår Frue kirke, og omtrent samtidig ble han også notarius capituli, dvs. domkapitlets sekretær. I denne stilling opptrær han som en typisk representant for opplysningstidens reformpedagogiske og filantropiske strømninger, som også nådde vår by og i Parelius fikk en energisk talsmann [8]. I de år han var amanuensis hos biskop Gunnerus, har han sikkert ikke bare hatt anledning til å dyrke sine naturhistoriske interesser, men fikk samtidig og kanskje enda mer senere som notarius capituli et ganske godt kjennskap til Trondheims Stif-

telser, til bispedømmets og byens fattigvesen og til byens skolevesen. Gunnerus selv, denne merkelige, alt omfattende mann, fulgte også godt med på skolens område, og han arbeidet som bekjent som Struenseses rådgiver på dette felt. Når vi vet hvordan Gunnerus kunne virke ansporende på sine prester og lærere og det fremgår til evidens av hans offentliggjorte korrespondanse, er det også naturlig at han har forstått å gi sin amanuensis interesse også for de nye sosiale tanker. Parelius stiger fra nå av frem i bybildet som opplysningspresten, en kraftig personlighet full av reformiver. Typisk for ham og tiden er derfor følgende uttalelse av ham i et lite skrift han utga i 1783, da Realskolen ble åpnet [9]: «Vist nok er det at Mennisket af Naturen er ont, men ligesaa vist er det og, at de fleste, og ikke alle, virkelige Laster have deres Hovedgrund i Uvidenhed, Uvirksomhed og Dumhed». Det er jo for så vidt ikke noe nytt, men en tanke som har fått uttrykk allerede i den klassiske oldtid.

Med Realskolen har vi allerede med en gang nevnt det største monument som Parelius har reist seg i denne by. Det var som bekjent grosserer, kammerråd Hilmar Meincke som ved en testamentarisk bestemmelse ga foranledning til at Trondhjems borgerlige Realskole ble opprettet, men det var Parelius som var den mere direkte årsak til at de midler som Meincke hadde skjenket til «offentlig Brug og almindelig Bedste», bl. a. skulle brukes til å opprette en borgerlig skole. Det er den første realskole i Skandinavia, Danmark innbefattet, og samtidig den første høyere pikeskole i Norge. Så lenge Parelius var medlem av direksjonen, og det var han til 1793, var han også skolens drivende kraft. Han betegnes derfor med rette som realskolens far [10].

Det vil føre for langt her å gå i enkeltheter når det gjelder Parelius's innsats til beste for vår by's skole- og fattigvesen. Han arbeidet etter den linje som tidens tanker hadde trukket opp, og som endog var blitt kodifisert av Struense i en forordning av 16. november 1771. Grunntanken er den at understøttelse skulle bli alle fattige til del, som ved alder eller svakhet var hindret fra å underholde seg selv, men forøvrig skulle offentlig hjelp bare ytes mot arbeide. Derfor ble *Arbeidsanstalter* eller *Arbeidsstiftelser* tidens løsen og slike ble opprettet rundt om i Europa i stort antall. Også i vår by, og vi finner her Parelius utfolde en virksomhet som har satt dype spor etter seg til den dag i dag. Det er et langt kapittel som vi her ikke kan gå nærmere inn på. Han omorganiserte fattigvesenet, og selv sier han i sitt brev til Nyerup 1807, at alt betleri ble avskaffet. Blant hans innretninger bør vi nevne et sykehus, «hvor de huusarme og fattige fik fri Under-

holdning og Lægemidler». Waisenhuset ble omdannet til en slags håndverksskole og barna bortsatt til bra familier i by og på land [11]. Og vi kunne fortsette.

Med hensyn til almueskolen, som den kaltes den gang, ble året 1790 et merkeår for vår by. Der ble nemlig da utstedt et reskript, og det reglement som ble utarbeidet etter dette, kom til å danne grunnlaget for folkeskolevesenets ordning i Trondheim like til skoleloven av 1848. Det var Parelius som vesentlig fikk arbeidet med å føre den nye skoleordning ut i livet.

Etter all denne virksomhet, helt fra han i 1766 ble amanuensis hos Gunnerus, hadde Parelius med grunn ventet å få sokneprest-embetet ved Vår Frue kirke, som var blitt ledig i 1792 etter Witt-rup, og som han også skulle være blitt lovet. Men han ble forbigått, selv mener han det skyldes intriger fra et bestemt hold, noe som det ikke vil interessere å komme inn på her. I stedet ble ansatt sokneprest Hans Jacob Wille, en fremragende mann av vitenskapelig støpning, som har et godt navn i vårt Selskaps historie. Parelius ble dypt skuffet og søkte seg ved første leilighet bort fra byen. Året etter, i 1793, fikk han Meldalen soknekall, og her ble han til sin død 1827, etter å ha tatt avskjed i 1818. De siste år av sitt liv var han blind.

Da nå Parelius ble sokneprest i Meldalen og prost over Orkedalen, fikk han nye oppgaver, «og vitenskapen gled etterhånden over i erindringens verden. Bygdeprelaten sto myndig tilbake, praktisk og dominerende. Selvbevisst kunne han gjenoppleve ungdommens innsats» [12], som han gjør det i Kallsboken og brevet til Nyerup. Opplysningspresten ble en jordens rydningsmann og med stolthet kunne han peke på de mange mål han hadde lagt til prestegårdens jordvei, på samme måte som han hadde drevet opp kapellaniets avlsgård nedre Nardo ved Trondheim. Han skal ha vært en fremragende jordbruker, som den gamle botaniker han var, og på sine rydningsarbeider tilsatte han en stor del av sin formue. Men den imponerende prestegård i Meldalen, som for det vesentligste skyldtes ham, og som så å si avspeilet hele hans personlighet, den eksisterer ikke lenger. Den har delt skjebne med så mange av våre kulturminner og er revet. I våre dager ville den vel ha vært fredet og restaurert. I sin prestegjerning sto han på vakt om kirkens og statens autoritet og var blant så mange av den tids prester en motstander av all legmannsvirksomhet, således også av Haugianismen. Men minnet om «den vise Pareli» er ennå levende i Meldalen tross de mange år som er forløpet siden hans tid, som nå hører historien til. I sine erindringer forteller hans barnebarns barn fru Hanna Wille

f. Parelius [13], som vokste opp i Meldalen, at det etter hennes oldefars tid på prestegården var et værelse som kaltes biblioteket, og som foruten en masse bøker inneholdt forskjellige instrumenter og mange rare ting, bl. a. også en stor elektriseremaskin, noe som ikke var alminnelig på den tid. —

Jeg har her i ganske korte trekk søkt å tegne et bilde av et av vårt Selskaps eldste medlemmer Jacob von der Lippe Parelius. Opplysningstidens ektefødte barn, en myndig og kraftig personlighet som hadde tatt form av den tid som han levde og virket i. Åpenbart uten hemninger i sin pågang når det gjaldt om å nå et mål til samfunnets beste i tidens ånd. Med vitenskapelige interesser som særlig i hans yngre dager kom vårt Selskap til gode. I det hele med «tidens praktiske fremgangsdriфт, som sluttelig omsetter seg til embetsstandens førende innsats i 1814» [14]. I vårt Selskaps annaler vil Jacob von der Lippe Parelius's navn alltid minnes med respekt og takknemlighet.

TILLEGG OG NOTER

Denne korte fremstilling av sokneprest og prost Jacob v. d. Lippe Parelius's (1744-1827) liv og personlighet hviler kun på trykte kilder. Som en i tid sterkt begrenset minnetale ved Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs årsfest 26. februar 1950 kan det bilde av Parelius som den har søkt å gi, nærmest karakteriseres som en i raske trekk utført konturtegnning, men det er dog forfatterens håp at de linjer som danner bildets ramme, må være trukket korrekt opp og gi et realistisk helhetsinntrykk av denne i flere henseender betydelige mann. Ved siden av Norsk Forfatter-lexikon, Norsk biografisk Leksikon og andre kjente, lett tilgjengelige skrifter må som en hovedkilde nevnes biskop Gunnerus's brevveksling m. m., utgitt av Ove Dahl i Selskapets Skrifter 1888-1910 og samlet i 5 bind, Trondh. 1892-1911. Av størst betydning for min fremstilling har dog vært følgende tre avhandlinger av bibliotekar Dr. J. D. Landmark, som alle behandler Selskapets eldste historie og er bygget på studier i dets arkiv:

- I. Om grundleggelsen av Videnskabsselskabets bibliotek i Trondhjem 1766-1780 (Særtr. av «Boken om Bøker». I. Oslo 1926).
- II. Bibliotekarer og assistenter ved Kgl. Norske Videnskabers Selskabs bibliotek 1766-1858. Særtr. av Festskr. til Norske Avdeling ved Universitetsbiblioteket. 1932.

III. Videnskabers Selskab. (Særtr. av Norsk Kulturhistorie. III. Oslo 1938.)

På enkelte steder har jeg funnet at dr. Landmarks uttrykk er så rammende at de burde gjengis verbatim. De er merket med sitattegn.

- [1] Se J. E. BRODAHL i «Trondhjems Kunstforening. 90-års Skrift 17. desember 1935», s. 27.
- [2] 6. marts 1770. Utg. av OVE DAHL: Biskop Gunnerus's virksomhet fornemmelig som botaniker. Særtr. bd. V, Trondh. 1909-1911, s. 52 f.
- [3] Innstillingen er dessuten ledsaget av følgende erklæring: «Supplicanten fortjener i henseende til hans christelige og meget anstændige Opførsel, Retsindighed, Troskab, Arbeidssomhed og Nøjagtighed i alt, hvad ham i de 7 Aar, han har været min Amanuensis, har været betroet, meget gode Gaver til Prædikestolen og grundige Indsigter i alt, hvad et Præste- og Provste-Embede kan vedkomme, det bedste Vidnesbyrd. Derhos har han udmærket sig ved sit ypperlige Genie og sin udstrakte Kundskab i Norges, især dette Stifts, Landhuusholdning, saavel i henseende til Jordens Dyrkning, som Fiskerierne og N a t u r h i s t o r i e n; paa hvilken sidste Indsigt han endog i de tronhiemske Handlinger offentlig har aflagt meget gode Prøver, hvortil hans ypperlige Tegninger i *actis nidrosiensibus* komme, som bær Vidne om hans Genie og Kunst. Paa grund af alle anførte gode Egenskaber er jeg forsikret om, at han ikke alleene vil blive et Exempel af en retskaffen og opbyggelig Præst og en Prydelse for hele Standen, men og i andre Maader stifte megen Nytte ved sine mange gode Indsigter, om Deres Kongelige Majestæt allernaadigst behager at forunde ham Inderøens ledigværende Sognekalde, hvortil jeg og understaaer mig allerunderdanigst og paa allerbedste Maade at recommandere ham, som en meget værdig og dueelig Candidat, der nu efter lang Tjeneste trænger og har gjort sig værdig til Befordring». Biskop Gunnerus's virksomhed etc. III, s. 35 f.
- [4] Utg. av E. STØREN: Meldalen. II. Optegnelser og Folkeminder. Særtr. af «Orkdølen» 1908. S. 27 ff.
- [5] Den resterende del av brevet til Nyerup er utg. av L. DAAE i «Udvalg af Breve hovedsagelig fra bekjendte Nordmænd til Professor R. Nyerup». Chra. 1861. S. 95 ff.
- [6] J. D. LANDMARK: Om grundlæggelsen etc. S. 12 ff.
- [7] J. D. LANDMARK: Videnskabers Selskab. S. 436.
- [8] Til denne fremstilling sml. EINAR SIGMUND: Reformpedagoger innenfor geistligheten i Norge omkring år 1800. «Skole og Samfund». Arg. 8 (1927). S. 369 ff.
- [9] «Kort Underretning om den i Trondhjem oprettede, og Kongelig allernaadigst Confirmerede Borgerlige Skole, som ... den 28de Januarii 1783 højtideligen bliver aabnet». Trondh. (1783).
- [10] A. CH. FØVN: Trondhjems borgerlige Realskole 28. januar 1783-28. januar 1933 (Trondh. 1933). Særtr. av «Adresseavisen».
- [11] MAGNUS LIE: Waisenhusstiftelsen i Trondheim 1635-1935. Trondh. 1935. Se særlig s. 187 ff.
- [12] J. D. LANDMARK: Videnskabers Selskab. S. 440.
- [13] HANNA WILLE: Af en prestefamilies krønike. Optegnelser og erindringer fra de gamle prestegaarde. Kra. 1912. S. 3 f.
- [14] J. D. LANDMARK: Videnskabers Selskab. S. 441.

I 1775 ektet Parelius Margrethe Schytte Mørch, en datter av kjøpmann i Trondheim Jens Mørch. De hadde 6 barn. I sin Stamtavle over Familien Bernhoft opplyser Emilie Bernhoft s. 9, at de har Parelius å takke for de optegnelser om «Bernhoft og Parelius», som er lagt til grunn for stamtavlen, og som stemmer med kirkebøkene. I 1813 ble Parelius ridder av Danebrog.